

УДК 355.1

Ю.С. Серветник¹, В.Б. Бзот², І.Г. Дзеверін²¹Військова частина А0987, Київ²Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

РОЛЬ, МІСЦЕ ТА ЗАВДАННЯ СИЛ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ У ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІЙ СИСТЕМІ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Розглядаються правові основи системи боротьби з тероризмом в Україні. На основі аналізу завдань сил спеціальних операцій збройних сил провідних країн світу визначені роль, місце і завдання Сил спеціальних операцій Збройних Сил України у загальнодержавній системі боротьби з тероризмом та визначені проблемні питання щодо їх застосування у антитерористичних операціях.

Ключові слова: тероризм, сили спеціальних операцій, методи і тактика проведення спільних спеціальних дій, спільні операції.

Вступ

Постановка проблеми і аналіз літератури.

Обстановка у світі на початку ХХІ сторіччя, незважаючи на зменшення небезпеки розв'язання світової війни, зберігає динамічний і багато в чому невизначений характер. Зберігається можливість виникнення регіональних і внутрішніх конфліктів на етнічній, міжнаціональній або релігійній основі [1]. Велику загрозу становлять міжнародний тероризм і поширення зброї масової ураження [2, 3]. Поширення діяльності радикальних релігійних, екстремістських та терористичних організацій практично у всіх регіонах світу привело до появи нової загрози міжнародній стабільності, безпеці і миру. Тероризм у його різних проявах – державному, регіональному, локальному став однією з найбільш небезпечних загроз безпеці людства на рубежі тисячоліть. Він являє собою складне суспільно-політичне явище, природа і сутність якого є предметом вивчення багатьох організацій практично усіх країн світу [4, 5]. Тенденції розвитку нашої держави у контексті нових глобальних і регіональних викликів, оцінка загроз національній безпеці та аналіз їх джерел вимагають забезпечення на сучасному рівні захисту національних інтересів України.

Тому, **метою статті** є постановка задачі щодо визначенні ролі, місця і завдань Сил спеціальних операцій Збройних Сил України у загальнодержавній системі боротьби з тероризмом та визначенні проблемних питань щодо їх застосування у антитерористичних операціях.

Викладення основного матеріалу

Правову основу боротьби з тероризмом становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, Закон України "Про боротьбу з тероризмом", інші закони України, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, Міжнародна

конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, інші міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, укази і розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України.

Основним нормативно-правовим актом, який визначає правові та організаційні основи боротьби з тероризмом, повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їх діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку із участю у боротьбі з тероризмом, є Закон України «Про боротьбу з тероризмом».

Суб'єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції, є [1]:

Служба безпеки України (СБУ), яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю;

Міністерство внутрішніх справ (МВС) України;

Міністерство оборони (МО) України;

Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та в справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (МНС);

Державний комітет у справах охорони державного кордону України;

Державний департамент України з питань виконання покарань;

Управління державної охорони України.

До участі в здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності, залучаються в разі необхідності також інші міністерства та відомства виконавчої влади України.

Координацію діяльності суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом, здійснює Антитерористичний центр при Службі безпеки України (АТЦ).

У відповідності до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» МО України, органи військового управління, об'єднання, з'єднання, військові частини Збройних Сил (ЗС) України забезпечують захист від терористичних посягань об'єктів ЗС України, зброї масового ураження, ракетної і стрілецької зброї, боєприпасів, вибухових та отруйних речовин, що знаходяться у військових частинах або зберігаються у визначених місцях; організують підготовку та застосування сил і засобів Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил ЗС України в разі вчинення терористичного акту в повітряному просторі, у територіальних водах України; беруть участь у проведенні антитерористичних операцій на військових об'єктах та в разі виникнення терористичних загроз безпеці держави із-за меж України.

Таким чином на даний час, задачі, покладені на МО України щодо боротьби з тероризмом чітко визначені, крім останнього положення. Останнє положення даного параграфу Закону, на думку авторів, потребує окремого вивчення фахівцями, детального визначення і законодавчого врегулювання. Крім того, у зв'язку зі змінами у структурі Збройних Сил України, а саме створенні Сил спеціальних операцій дане положення потребує перепрацювання щодо розширення спектру завдань, покладених на МО України.

Очевидно, що у Збройних Силах основна роль щодо боротьби з тероризмом буде покладена на частини та підрозділи Об'єднаних сил швидкого реагування та Сил спеціальних операцій, які здатні без доукомплектування здатні вирішувати покладені на них завдання.

У відповідності до рішення військово-політичного керівництва держави з метою об'єднання всіх частин і підрозділів спеціального призначення під єдиним командуванням, підвищення рівня оперативності управління і бойового вишколу, технічного оснащення сучасними засобами ведення бойових дій в 2007 році у ЗС України створений новий вид сил – Сили спеціальних операцій (ССПО) та відповідний орган військового управління – Управління спеціальних операцій, на який покладено завдання з підготовки і застосування ССПО ЗС України в мирний і воєнний час.

Необхідність створення ССПО у складі ЗС України зумовлена наступними факторами:

- зміною співвідношення прямих і непрямих дій та зростанням значення спеціальних методів ведення воєнних дій;
- поєднанням традиційних способів дій військ (сил) з нетрадиційними;
- значним збільшенням обсягу завдань, які вирішуються ССПО, у тому числі з реагування на асиметричні загрози;

- розширенням впливу спеціальних дій і операцій на хід врегулювання кризових ситуацій та збройних конфліктів;

- зміною спрямованості спеціальних операцій (дій) від забезпечення класичних видів бойових дій (оборонних і наступальних) до їх проведення як самостійних.

- відсутністю чіткого розподілу функцій та завдань між органами управління, що мають повноваження стосовно сил Спеціального призначення (СПП);

- децентралізованістю підпорядкування військових частин СПП;

- невизначеністю у питаннях відповідальності органів управління за підготовку, розвиток та здатність сил СПП до виконання завдань за призначенням

- невідповідністю структури органів управління обсягу і характеру завдань, що покладаються на сили СПП;

- відсутністю спеціалізованих пунктів і засобів управління силами СПП.

На кінець 2008 року чисельність Сил спеціальних операцій ЗС Україна становила 2 тисячі військовослужбовців (1% від загальної чисельності Збройних Сил), що відповідає середньостатистичному значенню частки такого компонента у збройних силах багатьох держав [2].

До підпорядкування Управлінню спеціальних операцій планується передати всі частини спеціального призначення видів ЗСУ з одночасним розширенням спектру завдань і функцій.

Основні зусилля в оснащенні озброєнням та військовою технікою частин та підрозділів Сил спеціальних операцій Збройних сил України у 2008 році були спрямовані на вирішення наступних завдань:

- підвищення бойового потенціалу тактичних груп спеціального призначення;
- забезпеченні прихованості дій та використанні фактору раптовості;
- забезпеченні цифровими засобами супутникового та радіозв'язку з широким діапазоном робочих частот;
- підвищення мобільності, автономності та розширення географії театру дій тактичних груп Сил спеціальних операцій.

На озброєння частин та підрозділів Сил спеціальних операцій прийняті новітні зразки стрілецької зброї, зв'язку та екіпіровки іноземного та вітчизняного виробництва: стрілецька зброя виробництва FN Herstal (Бельгія), Brugger&Tommet (Швейцарія), портативні радіостанції Harris Falcon II (США), засоби зв'язку виробництва Телекард-Прилад, гідрокостюми „Риф” та „Конкорд” [2].

Аналіз розвитку та застосування сил спеціальних операцій (ССО) провідними країнами світу сві-

дчить про те, що серед задач, які покладені на підрозділи спеціального призначення є завдання протидії (контртерористична діяльність) та попередження (антитерористична діяльність) тероризму. ССО організовані, спеціально навчені і оснащені для вирішення специфічних задач в інтересах досягнення воєнних, політичних, економічних, психологічних цілей, у тому числі і ведення секретних контртерористичних (антитерористичних) операцій у ворожому або політично нестійкому середовищі. ССО ведуть боротьбу з тероризмом наступально, з метою запобігання, заборони, недопущення або реагування на акти тероризму [3-6].

Таким чином ССО відіграють головну роль у вирішенні питань боротьби з світовим тероризмом. Тому провідні країни світу приділяють надзвичайно важливу увагу розвитку, удосконаленню форм і методів застосування та всебічному забезпеченню підрозділів ССО.

У відповідь на нові загрози безпеки держави як на території України, так і за її межами та враховуючи світовий досвід на частини і підрозділи ССПО ЗС України передбачається покласти виконання цілого ряду спеціальних завдань самостійно, або у взаємодії з підрозділами спеціального призначення інших міністерств і відомств, які передбачають проведення спеціальних заходів з протидії внутрішній і зовнішній терористичній діяльності, тобто проведення заходів з попередження і протидії тероризму та забезпечення безпеки судноплавства (боротьбу з піратством).

Серед таких завдань є участь у антитерористичних та контртерористичних операціях ССПО ЗС України, як найбільш оснащеного і підготовленого для виконання таких завдань компоненту ЗС України. Таким чином ССПО ЗС України буде відведена надзвичайно важлива роль щодо боротьби з міжнародним тероризмом і піратством за межами держави у мирний час та одне з головних місць у загальнодержавній системі боротьби з тероризмом, в якості основного ударного компоненту.

З аналізу бойового застосування ССО провідних країн світу можна зробити висновок про те, що боротьба з тероризмом включає ряд заходів, серед яких заходи по звільненню заручників, запобігання терористичним актам, пошуку і знищенню груп та ліквідації баз та інфраструктури терористичних організацій. Методами контртерористичних дій можуть бути: розвідувальні операції; атаки проти терористичних мереж і інфраструктури; добування важливих матеріалів в терористичних організаціях; акції різного характеру, направлені на ідеологічне і мотиваційне коріння тероризму. Спеціальні заходи щодо боротьби з тероризмом можуть проводитись як в мирний час, так і в особливий період.

Таким чином, на частини і підрозділи ССПО в

рамках боротьби з тероризмом будуть покладені ряд нових, раніше невластивих і нехарактерних для підрозділів спеціального призначення ЗС України задач, виконання яких потребує дещо іншої спрямованості заходів бойової і спеціальної підготовки, нових поглядів на забезпечення підрозділів спеціальним озброєнням, технікою, майном та створення умов і необхідної матеріальної бази для підготовки до виконання завдань за призначенням.

Тому слід зазначити, що участь ССПО ЗС України в загальнодержавній системі боротьби з тероризмом потребує розробки відповідного нормативно-правового забезпечення та керівних документів з бойового застосування оперативних підрозділів при проведенні антитерористичної операції, відповідного матеріально-технічного забезпечення та надання соціальних гарантій військовослужбовцям. Законодавчого вирішення потребує питання щодо можливого застосування оперативних підрозділів ССПО в мирний час для забезпечення відстоювання національних інтересів за межами України.

Таким чином в результаті розробки та затвердження нормативно-правових та законодавчих норм щодо діяльності ССПО ЗС України вони будуть спроможні самостійно виконувати широкий перелік завдань.

В особливий період - виконувати увесь спектр спеціальних завдань по нейтралізації сучасних викликів та загроз національній безпеці України у воєнній сфері.

У мирний час виконувати наступні завдання:

- участі у проведенні антитерористичних операцій, у тому числі поза межами держави;
- забезпечення безпеки та евакуації громадян, установ і об'єктів державної власності України із району кризової ситуації за кордоном;
- захисту (супроводження) кораблів в районах можливої загрози безпеці судноплавства;
- ведення спеціальної розвідки та проведення спеціальних заходів щодо забезпечення безпеки миротворчих контингентів;
- надання військової допомоги іншим державам щодо підготовки особового складу їх спеціальних підрозділів;
- участі у проведенні пошуково-рятувальних робіт.

Крім того, у відповідності з законом України "Про боротьбу з тероризмом" в рамках координації діяльності суб'єктів, що залучаються до боротьби з тероризмом, яку здійснює АТЦ при Службі безпеки України передбачається проведення спільних спеціальних операцій.

Це пов'язано з тим, що для ефективної протидії діяльності терористичних організацій та незаконних збройних формувань в умовах різкої активізації їх діяльності з метою дестабілізації обстановки в дер-

жаві кількість сил та засобів боротьби з тероризмом Служби безпеки України, Внутрішніх військ Міністерства Внутрішніх Справ та інших правоохоронних органів може бути недостатньою.

Виходячи з цього, для якісної підготовки підрозділів ССпО ЗС України до узгоджених дій в рамках проведення спільних спеціальних операцій з підрозділами СБУ, ВВ МВС, Державної прикордонної служби та іншими правоохоронними органами повинно бути передбачено проведення спільних командно-штабних навчань, тренувань, інших заходів бойової підготовки з метою відпрацювання питань підготовки органів управління, частин і підрозділів зі складу ССпО до спільного застосування з іншими військовими формуваннями спеціального призначення та правоохоронними органами при проведенні спеціальних операцій.

Крім того, для підвищення ефективності проведення антитерористичних (контртерористичних) заходів, в Україні повинна бути відпрацьована і створена сучасна система управління оперативними підрозділами і зв'язку, організовані і проведені заходи щодо розробки, вдосконалення форм та методів застосування оперативних підрозділів та тактики проведення спільних спеціальних (спеціальних бойових) дій (операцій).

Загальне керівництво заходами бойової підготовки оперативних підрозділів щодо боротьби з тероризмом у відповідності до закону повинен здійснювати АТЦ при Службі безпеки України. У зв'язку з цим, нагальною є потреба спільної розробки і погодження фахівцями Міністерства Оборони України та Служби безпеки України нормативно-правових і керівних документів, які регламентують порядок організації, підготовки та проведення спільних спеціальних операцій, узгодження питань проведення спільних заходів бойової і спеціальної підготовки, навчань з метою підвищення рівня взаємосумісності оперативних підрозділів і рівня їх бойового вишколу.

В рамках міжнародного співробітництва на АТЦ покладена задача всебічної взаємодії з наступними організаціями: Антитерористичний центр держав-учасниць СНД, Антитерористичні структури ГУАМ, Антитерористичні структури Європейського союзу, НАТО, ОБСЄ, ООН.

Таким чином, оперативні підрозділи ССпО ЗС України, в разі рішення військово-політичного керівництва країни та згоди Верховної ради України, можуть залучатись до проведення міжнародних антитерористичних операцій у складі коаліційних сил, а також до операцій з підтримання миру і стабільності у кризових регіонах в рамках міжнародного військового співробітництва та надання військової допомоги іншим державам.

Зміни безпекової обстановки навколо України, міжнародні зобов'язання держави та інтереси вка-

зують на необхідність більш широкій участі оперативних підрозділів ССпО ЗС України у міжнародних навчаннях за участі підрозділів сил спеціальних операцій провідних країн з метою досягнення якісно нового рівня підготовки формувань ССпО ЗС України щодо боротьби з тероризмом, набуття необхідного досвіду, розвитку та вдосконалення форм застосування і способів проведення спеціальних заходів, а також підготовки до проведення операцій з підтримання миру і стабільності у кризових регіонах та надання військової допомоги іншим державам.

Висновки

1. З метою адекватної відповіді на глобальні і регіональні виклики в Україні створена правова основа боротьби з тероризмом та визначені суб'єкти, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції. Задача координації діяльності суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом, покладена на Антитерористичний центр при Службі безпеки України (АТЦ). У зв'язку зі створенням у Збройних Силах України нового виду сил – Сил спеціальних операцій виникає необхідність внесення змін в існуючі закони та нормативні акти з метою їх приведення у відповідність реаліям сьогодення.

2. У Збройних Силах основна роль щодо боротьби з тероризмом буде покладена на частини та підрозділи Сил спеціальних операцій, на які передбачається покласти виконання цілого ряду спеціальних завдань, які передбачають проведення спеціальних заходів з протидії внутрішній і зовнішній терористичній діяльності: проведення заходів з попередження (антитероризм) і протидії тероризму (контртероризм) та забезпечення безпеки судноплавства (боротьбу з піратством). Спеціальні заходи щодо боротьби з тероризмом можуть проводитись як у мирний час, так і в особливий період.

4. Боротьба з тероризмом включає ряд заходів, серед яких заходи по звільненню заручників, запобігання терористичним актам, пошуку і знищенню груп та ліквідації баз терористичних організацій. Методами контртерористичних дій можуть бути: розвідувальні операції; атаки проти терористичних мереж і інфраструктури; добування важливих матеріалів в терористичних організаціях; акції різного характеру, направлені на ідеологічне і мотиваційне коріння тероризму.

5. На частини і підрозділи ССпО ЗС України в рамках боротьби з тероризмом будуть покладені ряд нових, нехарактерних задач, виконання яких потребує іншої спрямованості заходів бойової і спеціальної підготовки, нових поглядів на забезпечення підрозділів спеціальним озброєнням, технікою, майном та створення умов і необхідної матеріальної бази для підготовки.

6. Участь ССПО ЗС України в загальнодержавній системі боротьби з тероризмом потребує розробки відповідного нормативно-правового забезпечення та керівних документів з бойового застосування оперативних підрозділів при проведенні анти-терористичної (контртерористичної) операції, відповідного матеріально-технічного забезпечення та надання соціальних гарантій військовослужбовцям. Крім того, потребує законодавчого вирішення питання щодо можливого застосування оперативних підрозділів ССПО в мирний час для забезпечення відстоювання національних інтересів та проведення заходів щодо боротьби з тероризмом за межами України.

7. Для якісної підготовки підрозділів ССПО ЗС України до спільних дій в рамках проведення спільних спеціальних операцій з підрозділами СБУ, ВВ МВС, Державної прикордонної служби та іншими правоохоронними органами повинно бути передбачено проведення спільних командно-штабних навчань, тренувань, інших заходів бойової підготовки для відпрацювання питань підготовки органів управління, частин і підрозділів зі складу ССПО до спільного застосування з іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами до проведення спеціальних операцій, організації управління оперативними підрозділами і зв'язку, форм, методів та тактики проведення спільних спеціальних дій (операцій).

8. Зміни безпекової обстановки навколо України, міжнародні зобов'язання держави та інтереси, а також все більше долучення до міжнародних заходів у галузі безпеки вимагає більш широкої участі оперативних підрозділів ССПО ЗС України в міжнародних навчаннях з метою досягнення якісно нового

рівня підготовки формувань ССПО ЗС України щодо боротьби з тероризмом, набуття необхідного досвіду, розвитку форм застосування і способів проведення спеціальних заходів, підготовки до проведення операцій з підтримання миру і стабільності у кризових регіонах в рамках дій коаліційних сил та надання військової допомоги іншим державам.

Список літератури

1. Закон України "Про боротьбу з тероризмом" / Відомості Верховної Ради, 2003, N 25, ст.180 (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 2600-IV від 31.05.2005, ВВР, 2005, N 25, ст.335 N 3200-IV від 15.12.2005).
2. Біла книга – 2008: оборонна політика України. – К: МО України, 2009. – 100 с.
3. Владимиров В. Силы специальных операций США в ходе контртеррористической операции "Несгибаемая свобода" в Афганистане / В.Владимиров, И.Попов. // ЗВО. – 2003. – № 2. – С. 19-26.
4. U. S. Army Special Operations Command [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://www.users.aol.com/armysof.html>.
5. Special Operations Forces in Operation Enduring Freedom: Background and Issues for Congress / Congressional Research Service. Report for Congress. Order Code RS21048. – October 15, 2001.
6. Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms. / Joint Publication 1-02. (JP 1-02). – 12 April 2001. As Amended Through 5 June 2003.

Надійшла до редколегії 30.04.2009

Рецензент: д-р військ. наук, проф. Г.А. Дробаха, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

РОЛЬ, МЕСТО И ЗАДАЧИ СИЛ СПЕЦИАЛЬНЫХ ОПЕРАЦИЙ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ В ОБЩЕГОСУДАРСТВЕННОЙ СИСТЕМЕ БОРЬБЫ С ТЕРРОРИЗМОМ

Ю.С. Серветник, В.Б. Бзот, И.Г. Дзевеверин

Рассматриваются правовые основы системы борьбы с терроризмом в Украине. На основе анализа задачи сил специальных операций вооруженных сил ведущих стран мира определены роль, место и задачи Сил специальных операций Вооруженных Сил Украины, в общегосударственной системе борьбы с терроризмом и определены проблемные вопросы относительно их приложения в антитеррористических операциях.

Ключевые слова: терроризм, силы специальных операций, методы и тактика проведения общих специальных действий, общие операции.

ROLE, PLACE AND TASKS THE FORCES OF THE SPECIAL OPERATIONS OF MILITARY POWERS OF UKRAINE IN NATIONAL SYSTEM OF FIGHT AGAINST TERRORISM

U.S. Servetnik, V.B. Bzot, I.G. Dzeverin

Legal frameworks of the system of fight are examined against terrorism in Ukraine. On the basis of analysis of task of forces of the special operations of military powers of leading countries of the world a role, place and tasks of Forces of the special operations of Military Powers of Ukraine, is certain, in the national system of fight against terrorism and problem questions are certain in relation to their application in anti-terror operations.

Keywords: terrorism, forces of the special operations, methods and tactic of leadthrough of the general special actions, general operations.